

fødte retfærdighedssans og deres stor-sind og har besvoret dem ved vort fælles slægtskabs bånd at misbillige disse krænkelser, som uundgåeligt ville afbryde vore forbindelser og kontakt. Også de har været døve mod retfærdigheds og slægtskabs røst. Vi må derfor affinde os med nødvendigheden, som påbyder vor adskillelse og betragte dem, som vi betragter resten af menneskeheden, som fjender i krig og venner i fred.

Derfor tilkendegiver og erklærer vi, repræsentanterne for Amerikas Forenede Stater, forsamlet til almindelig kongres, idet vi kalder verdens øverste dommer til vidne på vore hensigters retskaffenhed, højtideligt i dette folks navn og på dets autoritet: *at* disse forenede kolonier er og rettelig bør være frie og uafhængige stater; *at* de er løst fra al tilknytning til den britiske krone; *at* al politisk forbindelse mellem dem og staten Storbritannien er og bør være totalt opløst; *at* som frie og uafhængige stater har de fuld magt til at føre krig, slutte fred, indgå alliancer, indrette handel, og til at foretage alle handlinger og ting, som uafhængige stater med rette kan gøre. Og til støtte for denne erklæring, i fast tillid til det guddommelige forsyns beskyttelse, indestår vi gensidigt over for hinanden for vort liv, vor skæbne og vor hellige ære.

DEN FRANSKE REVOLUTION

8. Klagebreve fra franske bønder

De såkaldte klagebreve blev skrevet på opfordring af kongen i forbindelse med valg af delegerede til Stændersamlingen. Stændernes repræsentanter skulle indhente klager og ønsker fra deres valgkredse. Selv om brevene i nogen grad bærer præg af de modelbreve såkaldte patrioter havde udsendt, giver de et godt billede af den utilfredshed med det gamle styre, der gjorde sig gældende overalt i landet. Det følgende er uddrag af klagebreve fremsendt af bønder fra forskellige dele af Frankrig.

I de sidste 12-15 år har alle godsejere i sognet forhøjet fæste- og forpagtningsafgifterne på deres gårde så meget, at indbyggerne ikke længere er i stand til at betale deres afgifter, ej heller la taille (: særskat for de ikke-privilegerede stænder) og andre statsskatter. (...) Der er derfor sket en betydelig affolkning. Når mange fæstere og forpagtere indser, at de ikke kan betale, forlader de deres hjem og gårde. (...)

I dag er disse fattige og nødstedte landarbejdere og daglejere i en så skrækkelig situation, at selv det mest barbariske hjerte må fyldes af medlidenhed. (...)

Den ulykkelige far skal for de 6 sous, han kan tjene om dagen, dække alle udgifter og skaffe mad og husly til sine 4-5 små børn. Skatteopkræverne viser sig jævnlige og foretager udpantning for de sidste års skatter ved at fjerne den gryde, som de bruger til deres suppe, og den vandkedel, de bruger, når de skal

skolde lus og lopper. Selv en halv skæppe mel plyndredes de for. Alle disse ulyksalige forhold bringer disse elendige folk til tiggerstaven. (...)

De fattige tiggere får højest en sølle skilling eller to i almisser fra gejstligheden og adelen. (...) Der burde oprettes et fattighus i hvert sogn, hvor de virkelige fattige kunne få føden og de arbejdsduelige et arbejde.

Der mangler skoler overalt (...) på landet. Vi har længe ønsket at få en skolemester til at oplære ungdommen, der forsumper i uvidenhed. De delegerede anmodes derfor om at sørge for, at loven fra 1695 om skolemestre på landet træder i kraft.

Kongen skal forbyde godsejerne at forpagte flere gårde ud til den samme forpagter, da dette får mange urimelige følger. Storbønder med flere gårde holder færre køer – derfor bliver der mindre kød, mælk, smør og gødning, og jorden bliver dyrket dårligere. De fattige bliver arbejdsløse, da der bliver brug for færre karle og tjenestefolk. (...)

Sådanne storbønder med flere gårde, ja hele sogne, har beslagnet græsgangene i sognene, inklusive fælleden, som de har opdyrket. De fattige (...) er af seigneurerne blevet nægtet adgang til at benytte fælleden og lade deres får og kvæg græsse dér.

Herved er storbønderne (...) blevet herrer over fødevarepriserne og det almene vel. De venter med at sælge deres korn og gemmer det i flere år, hvis de kan. Det får et brød til at stige til 4 sous pundet. De høje priser ødelægger al handel, så folk ikke har råd til at købe andre varer end brød. Nogle fattigfolk kan kun

Den skatteplagede franske bonde. Samtidigt koloreret stik.

få dækket halvdelen af deres behov; andre slet ingen, så de må dø af sult.

Tredjestandens delegerede til stænderforsamlingen udpeges altid fra byerne og aldrig fra landet. Det medfører, at bonden og landmanden undertrykkes, da deres ønsker aldrig kommer frem, og de aldrig bliver spurgt til råds”.

9. Hvad er tredjestand?

Abbed Joseph Sieyès var gejstlig uddannet, men hans borgerlige oprindelse forhindrede ham i at nå de højeste kirkelige embeder; det var måske

grunden til, at han lod sig vælge af tredje stand i Paris til Stænderforsamlingen. Nogle måneder inden Stænderforsamlingens sammentræden i maj 1789 udsendte han programskriftet "Hvad er trediestand?"

Opbygningen af dette flyveskrift er meget simpel. Vi har tre spørgsmål at stille:

- 1: Hvad er tredjestanden? Alt
- 2: Hvad har den hidtil været i den politiske orden? Intet
- 3: Hvad kræver den? At blive noget deri.

Trediestanden er en hel nation. Hvad er afgørende for nationens beståen og fremgang? *Privat* foretagsomhed og *offentlige* funktioner.

Den *private* foretagsomhed kan opdeles i fire klasser:

1. Da jorden og vandet leverer råmateriale for menneskets behov, vil den første klasse omfatte alle familier, der beskæftiger sig med landbrugs-erhvervet.
2. Mellem det oprindelige salg af materialer og forbruget eller anvendelsen af dem, tilfører mere eller mindre varierede former for håndværksmæssig dygtighed disse materialer en anden værdi, der er mere eller mindre sammensat. Det lykkes således den menneskelige flid at forbedre naturens goder og få massen af produkter til at stige to, ti og et hundrede gange i værdi. Dette er den anden classes arbejde.
3. Mellem produktionen og forbrug, så-

vel som mellem de forskellige produktionsgrader, fremkommer der en gruppe mellemhandlere, der er nyttige både for producenterne og for forbrugerne. (...)

4. Ud over disse tre klasser af foretag-somme og nyttige borgere, der tager sig af varer beregnet til forbrug og anvendelse, behøver et samfund mange private former for virksomhed og gøremål, som er *direkte* nyttige eller behagelige for *den enkelte*. Denne fjerde klasse omfatter alle lige fra de mest fremtrædende videnskabelige og liberale erhverv til de mindst agtede huslige tjenesteydelser.

Dette er de arbejdsopgaver, som holder samfundet oppe. Hvem udfører dem? Tredjestanden.

Offentlige funktioner kan på samme måde under de nuværende forhold klassificeres under fire velkendte overskrifter: Sværdet, Kappen, Kirken og Administrationen. Det er nødvendigt at gøre detaljeret rede for disse for at påvise, at tredjestanden overalt udgør nitten tyvendedele af dem, ud over at den bebyrdes med alt det, som er virkelig anstrengende – med alle de opgaver, som den privilegerede orden afstår fra at udføre. Kun de økonomisk fordelagtige og ærefulde stillinger indehaves af medlemmer fra den privilegerede orden. (...)

Hvem vil så vove at sige, at tredjestanden ikke i sig selv har alt det, der er nødvendigt for at udgøre en hel nation? Den er den stærke og hårdføre mand, hvis ene arm holdes i lænker.

Adelsmanden og den gejstlige bliver skrækslagne da borgeren bryder sine lænker og griber til våben. Samtidigt flyveblad.

Nationen ville ikke blive mindre af, at den privilegerede orden blev afskaffet – tværtimod. Hvad er tredjestanden derfor? Alt – men den er undertrykt og i lænker. Hvad ville den være uden den privilegerede orden? Alt – men fri og blomstrende. Intet kan føre til fremskridt uden den. Alt ville gå uendeligt meget bedre uden de andre. (...)

De har vovet at nævne ordet udvandring. De har truet kongen og folket. Fint! Du gode Gud! Hvor ville det dog være heldigt for nationen, hvis denne så ønskværdige udvandring kunne gælde for altid! Hvor ville det dog være let at klare sig uden de privilegerede klasser –

og hvor svært er det ikke at formå dem til at være borgere! (...)

Forgæves vil de lukke øjnene for den revolution, som tiden og omstændighedernes styrke har gennemført. Den er ikke desto mindre en realitet. Førhen var tredjestanden livegen, den adelige orden alt. I dag er tredjestanden alt, adelen blot et ord. (...)

Gid man vil huske på den enorme forskel mellem de to forsamlinger – dels tredjestandens og dels de to andre ordeners. Den første repræsenterer 25.000.000 mennesker og rådslår ud fra, hvad der er nationens interesser. De to andre, om de end måtte forenes,

har kun magten fra omkring 200.000 enkeltpersoner og tænker kun på deres privilegier. Tredjestanden, siger de, kan ikke alene udgøre *Stænderforsamlingen*. Udmærket! Så meget desto bedre! Den vil så danne en *Nationalforsamling*,

10. Bastillens fald

Uddrag fra J.B. Huberts dagbog om indtagelsen af Bastillen den 14. juli 1789. Det middelalderlige fort, der lå i den østlige del af Paris, var bemanded med ca. 100 pensionerede soldater og en deling schweiziske lejesoldater. Hubert, der arbejdede som urmager i Paris, skriver, at han sammen med andre borgere patruljerede i sit distrikt den 13. juli. Dagen efter var han med til at skaffe våben og ammunition dels ved byens våbenmagasin, dels ved rådhuset. Her hørte han, at man var ved at belejre Bastillen.

Jeg tog straks af sted til Bastillen, og undervejs ladede jeg mit gevær.

Da jeg langs kajerne var nået frem til Arsenalets anden gård, sluttede jeg mig til nogle folk, der var ved at tage af sted til belejringen.

Vi traf fire soldater fra vagtkorpset, bevæbnet med geværer, og jeg opfordrede dem til at komme med til belejringen. Da de svarede, at de hverken havde krudt eller kugler, gav vi dem så meget, at de hver kunne få til to skud. Derefter fulgte de gerne med. (...)

Gennem Arsenalets gård begav jeg mig straks til Bastillen, klokken var hen ved halvfire; den første bro var slået ned og kæderne hugget over, men

faldgitteret spærrede vejen; man var ved at løfte kanoner ind, efter først at have demonteret dem; jeg gik over den lille bro og hjalp til med at få de to kanoner ind.

Da de igen ved fælles hjælp var monteret på lavetten (: understel på hjul), stillede vi op på række med 5-6 mand i hver, og jeg befandt mig i forreste række.

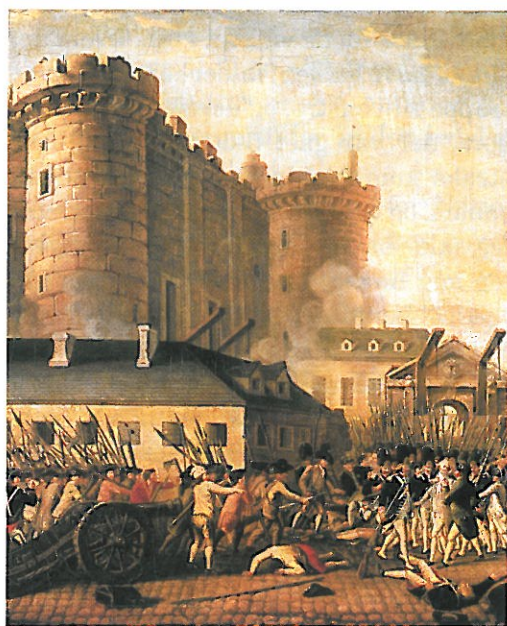
Opstillet således marcherede vi helt hen til borgens vindebro. Der så jeg to dræbte soldater, der lå på hver sin side; til venstre, der hvor jeg var, havde soldaten en uniform på fra Vintimille; uniformen på ham, der lå til højre, kunne jeg ikke se.

Man indstillede kanonerne, den af bronze var rettet mod den store vindebro, og den lille af jern med sølvdekorationer var rettet mod den lille bro.

Denne kanon tvang mig til at forlade min række; og da man ønskede at vide, om man ikke fra tårnet gav nye fredstegn, påtog jeg mig at løbe langs terrassen for at se efter.

Mens jeg udførte denne opgave, besluttede man sig for at begynde angrebet med geværild, jeg skyndte mig at komme tilbage til min plads; men da vejen trods faren var spærret af en mængde mennesker, løb jeg tilbage over brystværnet og indtog min plads; jeg var endog nødt til at træde på liget af soldaten fra Vintimille.

Vi skød hver omkring seks skud. Så kom der et stykke papir til syne gennem et ovalt hul på et par tommers bredde; vi indstillede skydningen: Én trådte ud af rækken og løb ind i køkkenet for at hente en planke, for at vi kunne få fat i papiret, vi lagde planken over brystværnet; mange stod op på den

Til venstre: Efter at have plyndret byens våbendepot Hôtel des Invalides drager Hubert og de andre aktivister om morgenen den 14. juli 1789 med deres våben til Bastillen. Til højre: Kanonerne bringes i stilling før stormen på Bastillen. Udsnit fra samtidige malerier.

for at danne modvægt; en mand gik ud på planken, men da han skulle til at gribe fat i papiret, blev han dræbt af et geværskud og faldt ned i voldgraven.

En anden, der bar et flag, slap det straks og fik fat i papiret, der blev læst op med høj og klar stemme.

Papirets indhold tilfredsstillende ingen med kravet om kapitulation, og vi enedes om at affyre kanonen; alle gik til side, for at kuglen kunne få frit løb.

Da vi skulle til at give ild, blev den lille vindebro sænket: Næppe var den nede, førend den var fyldt med mennesker; jeg var nok den tiende. Vi fandt døren bag ved vindebroen lukket; efter to minutters forløb kom en af invaliderne (: de pensionerede soldater) og åbnede den og spurgte, hvad vi ville. At man skulle overgive Bastillen, svarede

jeg og alle de andre; så lod han os komme ind. Jeg råbte straks, at man skulle slå broen ned, det skete.

Så gik jeg ind i den store gård som den ottende eller tiende. Invaliderne var stillet op på række til højre og til venstre stod schweizerne; vi råbte: "Smid våbnene," hvad de gjorde, bortset fra en schweizisk officer.

Jeg gik hen til ham med min bajonet for at tvinge ham til det, idet jeg gentog: "Smid våbnene." Han sagde til de forsamlede: "Mine herrer, vær overbevist om, at jeg ikke har skudt."

Jeg sagde straks til ham: "Hvordan vover du at sige, at du ikke har skudt, din mund er stadig helt sort af at have bidt i patronen". Mens jeg sagde dette til ham, kastede jeg mig over hans sabel; i det samme var der en anden, der også

gjorde det; mens vi sloges om, hvem der skulle have sablen, falder mit blik på en trappe til venstre, og der ser jeg tre borgere, der var gået 5-6 trin op, og som straks kom ned igen; jeg forlod straks sablen, og bevæbnet med mit gevær, som jeg ikke havde lagt fra mig, bevægede jeg mig hurtigt hen mod trappen for at hjælpe borgerne, som jeg troede, man havde drevet tilbage; jeg løb hurtigt helt op til borgtårnet uden at lægge mærke til, at ingen fulgte mig; jeg nåede op til enden af trappen uden at have mødt nogen. I tårnet fandt jeg en schweizisk soldat siddende med ryggen til mig; jeg lagde geværet til kinden og råbte: "Smid våbnene," han vendte sig overrasket, lagde våbnene og sagde: "Dræb mig ikke, kammerat, jeg hører til tredjestanden, og jeg vil forsvare jer til sidste blodstråbe; De ved, at jeg må passe min tjeneste, men jeg har ikke skudt."

Mens han talte, samlede jeg hans gevær op, med bajonetten rettet mod hans mave gav jeg ham ordre til, at han skulle give mig sin patrontaske og hænge den om min hals, hvad han gjorde.

Straks efter var jeg henne ved kanoenen, der stod lodret over Bastillens vindebro, for at demontere den fra lavetten, og derved gøre den ubrugelig. Mens jeg havde højre skulder anbragt under kanonmundingen, blev jeg ramt af et skud affyret i nærheden, og kuglen ramte mig i halsen efter at være gået igennem min jakke og vest; jeg faldt bevidstløs om; schweizeren, som jeg havde skænket livet, trak mig hen til trappen, uden at jeg derfor gav slip på hans gevær, som jeg, efter hvad han fortalte mig, slæbte med mig; men jeg havde sluppet det gevær, jeg havde taget i Invalides (: våbenmagasinet).

Da jeg kom til mig selv igen, fandt jeg mig siddende på trappen; schweizeren havde rusket i mig for at få mig til bevidsthed igen, og for at standse blodet, der strømmede fra mit sår, havde han skåret et stykke ud af min skjorte og lagt det på.

Da jeg følte mig udmattet, besluttede jeg at gå ned, og jeg bad schweizeren om at støtte mig, hvad han gerne gjorde.

Midt på trappen mødte vi både nogle bevæbnede og nogle ubevæbnede borgere, som var på vej op; da de så mig indsmurt i blod, troede de, at det var schweizeren, der havde såret mig; de ville slå ham ihjel, men jeg satte mig imod det, idet jeg bragte dem ud af deres vildfarelse. Heldigvis troede de på mig, og jeg fortsatte med at gå ned, stadig støttet af schweizeren. Da vi sammen var nået ned i gården ville man ikke lade schweizeren slippe ud; jeg var derfor nødt til at gå alene, man lod mig passere, da man så blodet og mit sår.

11. Kvindetoget til Versailles

Uddrag fra en beretning der bygger på et vidnesbyrd afgivet et års tid efter af en af demonstranterne, Marie-Louise Lenoël. Hun havde om morgenen den 5. oktober forladt sin butik for at deltage i kvindetoget.

Begivenhederne i Paris og Versailles oktober 1789. Af en af de damer, som havde den ære at være med i deputationen til nationalforsamlingen:

Henimod kl. 8.30 viste mange kvin-

der sig på rådhuset, hvor nogle af dem bad om at få lov til at tale med d'herrer Bailly (: borgmester i Paris) og Lafayette (: chef for den nyoprettede nationalgarde) for at få at vide, hvorfor brødet var så dyrt og så vanskeligt at opdrive. Andre krævede, at kongen og dronningen skulle komme til Paris og bo på Louvre (: kongeslot i Paris), hvor man mente, de ville være i sikkerhed og få det langt bedre end i Versailles. Andre igen forlangte, at de gardister, som gik med sorte kokarder (: i modsætning til den trefarvede nationalkokarde), straks skulle fjerne dem. Det flanderske regiment og livgarden (: belgiske og schwiziske lejesoldater) burde straks hjemsendes, da majestæterne ikke behøvede andre gardister end de parisiske nationalgardister.

Situationen blev nu farlig for generalmajor de Gouvin, vicekommandanten for korpset af Bastille-frivillige (: borgerbevæbning der skulle opretholde orden i Paris) du Pin samt for Lefebvre, som var chef for fordelingen af krudt, våben og militærudstyr. Mængden var rasende over ikke at finde våben og ammunition og ville have dem hængt. Kun takket være et mirakel blev de reddet. Omkring kl. 12.30 gav Lafayette, som vistnok var imod marchen til Versailles, efter for borgerindernes ønsker. (...)

Ved ankomsten til majestæternes residens viser borgerne i Versailles, de menige i det flanderske regiment samt dragonerne deres begejstring og glæde med klapsalver. De roser kvinderne for, at de er kommet og opfordrer dem til at fortsætte med at arbejde for det almene vel. Tænk bare – at franske kvinder, anført af Bastille-heltene (: mænd der

havde deltaget i stormen på Bastillen), skulle opleve at få en sådan opfordring!

Et par minutter senere, omkring kl. 16, får vore borgerinder under ledelse af Hulin og Maillard (: ledere fra stormen på Bastillen) foretræde for Nationalforsamlingen. Dog først efter noget besvær – sikken en forestilling! Vor ankomst måtte nemlig have mishaget nogle medlemmer af den gejstlige stand (...) som helt meningsløst deltager i nationens repræsentation, udelukkende fordi de disponerer over nogle godser, som de kun har fået som følge af folks blinde overtro. Flere medlemmer af præsteslænget forlod salen. (...) Da Nationalforsamlingens ærværdige deputerede forstod, at vore 12 talsmænd ikke ville forlade salen, før der var vedtaget nogle konkrete beslutninger, gav de os følgende indrømmelser:

- 1: Et nyt forbud mod eksport af korn.
- 2: Et løfte om en rimelig kornpris på 24 livres. Herved blev kornet så billigt, at selv de mindst velhavende kunne få råd til at købe det.
- 3: En maksimalpris på kød på højst 8 sous pundet.

Ifølge rygterne morede livgarden og nationalgarden sig med at affyre nogle skud efter disse begivenheder. Det var måske de førstnævnte, der provokerede, men vi mistede kun et par mænd.

Kongen viste sig den 5. oktober 1789 mere end nogensinde tidligere berettiget til den hæderstitel som han fik 17. juli: Den franske nations genopretter. Vore borgerinder blev overlæst med æresbevisninger og på Hans Majestæts regning kørt på vogne til Paris' rådhus, hvor vi modtog dem som hovedstadens befriere. Gid denne begivenhed for evigt må forpurre aristokraternes aktuelle og kommende rænker!

Parisiske kvinder på vej til Versailles. Samtidigt koloreret stik.

12. Modstand mod afskaffelsen af privilegierne

Uddrag fra Madame de La Tour du Pins erindringer

Natten til den 4. august, da de feudale rettigheder efter et forslag af Vicomte de Noailles blev afskaffede, burde have overbevist selv de mest vantrome, at nationalforsamlingen ikke ville lade det blive ved denne begyndelse til udplyndringen. Min svigerfar blev ruineret, og vi rettede os aldrig efter det slag, der ramte vor formue ved dette natlige møde, der var et sandt orgie af uret. Indtægterne af vor ejendom i La Roche-Chalais, i nærheden af Coutras, bestod næsten udelukkende i grundafgifter, indtægter af møllerne og bropenge, og det hele indbragte årligt 30.000 francs uden anden udgift end

lønnen til en forvalter, der på bestemte dage tog imod kornet; afgiften kunne dog også erlægges i sølv efter kornets markedspris. Denne tvedelte form for ejendom var meget almindelig i det sydvestlige Frankrig. Det, man vedtog, var ikke en fuldstændig udplyndring, idet det blot blev fastsat, med hvilke summer man kunne frigøre sig for ydelserne. Men da terminen for beløbenes udbetaling kom, besluttede man ikke at ville betale noget som helst. Således var alt tabt.

Foruden de 30.000 francs, som La Roche-Chalais gav i indtægt, mistede vi 12.000 francs i bropenge af broen over Dordogne ved Cubzac, samt indtægterne af Bouilh, d'Ambleville, Tesson og Cénevières, en smuk ejendom i Quercy, som min svigerfar blev nødt til at sælge et år efter. Således blev vi ruine-

rede ved et pennestrøg. Fra da af kunne vi kun lige slå os igennem med, hvad der kom ind ved salg af resterne eller med stillinger, der medførte udgifter, som næsten altid var større end indtægterne. Således bevægede vi os i lange år, skridt for skridt, ned mod bunden af den afgrund, hvor vi vil blive til vore dages ende.

Jeg anede endnu ikke, at jeg også skulle gå glip af arven efter min bedstemor, som jeg havde al mulig grund til at regne med. Hun havde i et halvt år levet tilbagetrukket i Hautefontaine med min onkel, ærkebiskoppen af Narbonne, der ikke var blevet valgt til stænderforsamlingen, og hvem udplyndringsdekretet kun havde berøvet 5-6000 francs i årlig indtægt. Han havde endnu en indtægt på 420.000 francs af kirkegodset, som han ikke kunne bruge en fjerdedel af, nu da han levede som privatmand. Men ikke desto mindre efterlod han sig en gæld på 1.800.000 francs, da han det følgende år forlod Frankrig, hvorved også min bedstemors formue gik tabt.

Vi mærkede ikke straks alle følgerne af, at vi var blevet ruinerede. Min svigerfar fik 300.000 francs i gage som minister foruden sin gage som generaløjtnant og provinsguvernør. Ganske vist måtte han føre et stort hus, og foruden de to middage til fire og tyve personer om ugen, havde vi to elegante aftenselskaber, til hvilke jeg inviterede fem og tyve eller tredive ældre og yngre damer, og disse aftener havde både jeg og min svigerinde megen fornøjelse af. Min svigerfar, der stod meget tidligt op, gik i seng når han kom hjem fra statsrådet, men det forhindrede ikke hans kolleger og deres damer i at komme hos os.

13. Menneskerettigheds-erklæringen, 1789

Den 26. august blev menneskerettighedserklæringen vedtaget i nationalforsamlingen.

1 Menneskene fødes og forbliver lige i rettigheder. Sociale forskelle kan kun begrundes med almenvellet.

2 Målet for enhver politisk sammenlutning er at bevare de naturlige rettigheder. Disse er frihed, ejendomsretten, sikkerheden og retten til modstand mod undertrykkelse.

4 Friheden består i at kunne gøre det, som ikke skader næsten; brugen af de naturlige rettigheder begrænses kun af, at de andre borgere sikres de samme rettigheder. De grænser kan kun bestemmes ved lov.

3 Grundlaget for al magt hviler hos folket. Ingen stand og ingen person kan udøve nogen autoritet, som ikke udtrykkeligt stammer fra dette.

5 Lovene kan kun forbyde handlinger, der er skadelige for samfundet. Hvad der ikke er forbudt ved lov, kan ikke forhindres, og ingen kan tvinges til at gøre, hvad der ikke er befalet.

6 Loven er udtryk for folkeviljen. Alle borgere har ret til personligt eller ved repræsentanter at bidrage til dens udformning. Den bør være lige for alle, både som beskyttelse og straf. Alle borgere, der er lige for loven, har lige adgang til værdigheder, embeder og offentlige hverv, alt efter deres kvalifikationer og uden andre forskelle end deres dyders og talenter.

7 Man kan kun anklages, arresteres eller tilbageholdes i de tilfælde, som loven fastsætter. De, der anmoder om

vilkårlige ordrer og lader disse bringe til udførelse, direkte eller indirekte, skal straffes. Men enhver borger, der lovligt er stævnet eller grebet, skal øjeblikkeligt adlyde; ved modstand gør han sig skyldig.

8 Loven kan kun fastsætte de absolut nødvendige straffe, og straffe kan kun tildeles i kraft af love, der er udstedt før forseelsen og lovformeligt vedtaget.

9 Ethvert menneske er uskyldigt, indtil det er erklæret skyldigt; skønnes det uundgåeligt at arrestere det, straffes enhver hårdhed, som ikke er nødvendig for at sikre sig vedkommendes person, strengt ifølge loven.

10 Ingen skal forulempes for sine meninger – selv religiøse – forudsat at deres tilkendegivelse ikke forstyrrer den offentlige orden.

11 Den frie tanke – og meningstilkendegivelse er en af menneskets dyrebareste rettigheder; enhver kan tale, skrive og trykke frit, men skal ved misbrug af denne frihed stå til ansvar i de tilfælde, loven bestemmer.

12 Sikringen af menneskerettighederne kræver væbnet magt; denne styrke er oprettet til alles fordel og ikke til særlig nytte for den, hvem styrken er betroet.

13 For at opretholde den væbnede magt og for at dække administrationens udgifter er skat uundgåelig; den bør lignedes ligeligt på alle borgere under hensyntagen til deres midler.

14 Alle borgere har ret til, selv eller gennem deres repræsentanter, at konstatere nødvendigheden af skat og frit at give deres samtykke dertil, at følge dens anvendelse, at bestemme skattebeløbet, skatteansættelsen, dens fordeling og varigheden.

15 Fra enhver embedsmand har sam-

fundet ret til at kræve regnskab for hans embedsførelse.

Ethvert samfund, hvor garantien for rettighederne ikke er sikret, og de bestemmende magter ikke er delt, har ingen forfatning.

Ejendomsretten er hellig og ukrænkelig; den kan ikke berøves nogen uden at det offentliges vel, lovligt konstateret, tvingende kræver det og på betingelse af en retfærdig og forudaftalt erstatning.

14. Kvinderettighedserklæring, 1791

Uddrag fra Olympe de Gouges: "Erklæring om kvindens – og borgerindens rettigheder. Tilegnet dronningen." Olympe de Gouges, der var datter af en slagter, deltog aktivt i revolutionsrøret på de underprivilegeredes side, men hun havde også en vis sympati for kongefamilien. Hendes forsøg på at fremme kvindesagen og bekæmpe mændenes dominans i familien førte i 1793 til at hun blev arresteret og anklaget for forræderi. Den 3. november blev hun hals-hugget ved guillotinen. Erklæringen må ses på baggrund af den franske kvindes stilling på den tid. Økonomisk var hun fuldstændigt underlagt ægtemanden, der også havde ret til at sende hende i kloster eller dræbe hende, hvis hun havde været ham utro.

Kvinde, vågn op; fornuftens alarmklokke høres over hele universet, opdag dine rettigheder. Naturens magtfulde imperium er ikke længere omgivet af fordomme, fanatisme, overtro og

løgne. Sandhedens flamme har spredt alle skyer af dårskab og underkastelse. Den slavebundne mand har mangedoblet sin styrke og har behov for at søge tilflugt i din styrke for at kunne bryde sine lænker. Efter at have opnået sin frihed er han blevet uretfærdig over for sin fælle. Åh, kvinder, kvinder! Hvor når vil jeres blindhed ophøre? Hvilke fordele har I opnået fra Revolutionen? Mere udtalt foragt, mere udpræget ringeagtelse. I korruptionens århundreder regerede du blot over mandens svagheder. (...)

Ægteskabet er tillidens og kærlighedens grav. Den gifte kvinde kan ustraffet give sin mand horeunger og tilmed give dem den rigdom, der ikke tilhører dem. Den ugifte kvinde har næsten ingen ret; gammeldags og umenneskelige love forbyder hende at give sine børn deres faders navn og rigdom, ingen nye love er blevet vedtaget på dette område. (...)

Under henvisning til uvidenhed, forglemmelse eller ringeagt for kvindens rettigheder som de eneste årsager til de almene ulykker og styrets forfald, har vi besluttet at redegøre for kvindens naturlige, umistelige og hellige rettigheder i en højtidelig erklæring. (...)

Artikel 1: Kvinden fødes fri og har de samme rettigheder som manden. Sociale forskelle kan kun begrundes med almennytte.

Artikel 2: Enhver politisk forenings mål er opretholdelsen af kvindens og mandens naturlige og umistelige rettigheder: lighed, ejendom, sikkerhed og først og fremmest ret til modstand mod undertrykkelse.

Artikel 3: Princippet om overherre-

dømme findes i nationen, der ikke er andet end foreningen mellem manden og kvinden: Ingen sammenslutning eller individ kan udøve en autoritet, der ikke udtrykkeligt kommer deraf.

Artikel 4: Frihed og retfærdighed skal gives enhver; således har udøvelsen af kvindens naturlige rettigheder ikke andre grænser end det stadige tyranni, som mændene gør gældende over for dem; disse grænser må fjernes i kraft af naturens og fornuftens love.

Artikel 5: Naturens og fornuftens love forbyder enhver aktion, der kan skade samfundet: Det, der ikke er forbudt ved disse kloge og guddommelige love, er tilladt, og ingen kan tvinges til at gøre noget, som lovene ikke befaler.

Artikel 6: Loven skal være udtryk for almen vilje; alle de mandlige og kvindelige borgere skal personligt eller gennem repræsentanter udforme den; og den skal være den samme for alle: Da mandlige og kvindelige borgere er lige set med lovens øjne, skal de også have lige adgang til de former for værdighed, embeder og offentlige stillinger, som de har kapacitet til og der skal ikke være anden forskel end den deres evner og talent betinger.

Artikel 7: Ingen kvinde er fritaget; hun kan anklages, arresteres og tilbageholdes i sager, der er fastsat af loven. Kvinder og mænd skal begge adlyde denne ubøjelige lov.

Artikel 8: Loven skal kun opstille straffe, der er klart nødvendige, og ingen kan straffes uden hjemmel i en lov, der var etableret og bekendtgjort, før overtrædelsen blev begået, og som lovligt kan anvendes mod kvinder.

Artikel 9: Når en kvinde er blevet erklæret skyldig, skal loven følges.